

45. การศึกษาอัตลักษณ์ประเพณีแห่งทางหงส์ รัชตะขาบ สู่อการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม: การออกแบบสร้างสรรค์ชุดการแสดงสำหรับการนำเสนอภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานี

ผู้แต่ง : ประวิทย์ ฤทธิบูลย์

สาขาวิชา : นาฏศิลป์ไทยศึกษา

ปีที่สร้างผลงาน : 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์ประเพณีแห่งทางหงส์ รัชตะขาบ สู่อการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม: การออกแบบสร้างสรรค์ชุดการแสดงสำหรับการนำเสนอภาพลักษณ์การท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของประเพณีแห่งทางหงส์ รัชตะขาบในจังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อกำหนดรูปแบบ และองค์ประกอบการสร้างสรรค์การแสดงชุด “แห่งทางหงส์ รัชตะขาบ” จากการตีความของอัตลักษณ์ รูปแบบ และการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมของประเพณีแห่งทางหงส์ รัชตะขาบในจังหวัดปทุมธานี และ 3) เพื่อหาประสิทธิภาพของการสร้างสรรค์การแสดงชุด “แห่งทางหงส์ รัชตะขาบ” ในด้านความคิดสร้างสรรค์ ในด้านความเหมาะสม และความพึงพอใจของผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับชมการแสดงก่อนการเผยแพร่สู่สังคมกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเจาะจง โดยเลือกจากปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนจากวัฒนธรรมจังหวัด และชาวบ้านในชุมชนที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีแห่งทางหงส์รัชตะขาบ ของจังหวัดปทุมธานี ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม เขตพื้นที่ชุมชนมอญบางหลวง ตำบลบางหลวงอำเภอเมืองจังหวัดปทุมธานี และเขตพื้นที่ชุมชนมอญสามโคก ตำบลสามโคก อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน การสนทนากลุ่ม และการระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมิน โดยใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์และในรูปแบบการแสดง ผลการศึกษาพบว่า

1. อัตลักษณ์ของประเพณีแห่งทางหงส์ รัชตะขาบในจังหวัดปทุมธานี หรือที่เรียกกันอีกชื่อว่า ประเพณีถวายรัชตะขาบนี้เป็นประเพณีสำคัญของชาวมอญในช่วงเทศกาลสงกรานต์ คือ การแห่ธงไปถวายเป็นพุทธบูชาที่เสาหงส์ ซึ่งเป็นประเพณีประจำปีจัดกันเพียงปีละครั้ง ถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญ เสาหงส์จึงเป็นสัญลักษณ์ของการสร้างวัดมอญในประเทศไทย โดยจะมีธงที่ใช้ประดับเสาหงส์ ในการจัดทำธงสำหรับแห่นั้นจะเริ่มต้นขึ้นก่อนวันสงกรานต์ โดยชาวบ้านจะไปรวมตัวกันที่วัดเพื่อช่วยกันเย็บผ้า และประดิษฐ์ดอกไม้สำหรับประดับที่ทางหงส์ หลังจากจัดทำธงเสร็จเป็นที่เรียบร้อย จะมีการตั้งขบวนแห่ธง มีกลองยาวนำหน้า แห่ไปรอบหมู่บ้านจนถึงวัดที่จะถวายธง ในระหว่างทางชาวบ้านที่เห็นขบวนก็จะออกมาร่วมอนุโมทนาด้วยการถวายเงินหรือสิ่งของปัจจัยให้กับวัด เมื่อไปถึงวัดแล้วก็จะกำหนดวันทำพิธีแห่ธงขึ้นยอดเสาหงส์อีกหนึ่งวัน โดยพิธีแห่ธงมักจะกำหนดให้ตรงกับวันสุดท้ายของเทศกาลสงกรานต์ โดยมีผู้เฒ่ามาเป็นประธานฝ่ายชาวบ้านทำพิธีถวายแด่พระสงฆ์ หลังจากพระสวดทำพิธีเสร็จแล้วจึงมีการอัญเชิญธงขึ้นแขวนยังยอดเสาหงส์

2. การกำหนดรูปแบบ และองค์ประกอบการสร้างสรรค์การแสดงชุด “แห่หางหงส์ ธงตะขาบ” เป็นการนำแนวคิด และแรงบันดาลใจมาจากองค์ประกอบที่อยู่ในประเพณีเข้ามาวิเคราะห์ ตีความหมาย และค้นหาคุณค่าในคติชน ความเชื่อ และขั้นตอนของประเพณีออกมาเป็นชุดการแสดง โดยแบ่งออกเป็นช่วงที่ 1 “รวมจิตรอาสา” ช่วงที่ 2 “ศรัทธารามัญ” และช่วงที่ 3 “สังสรรค์ประเพณี” ซึ่งดนตรีที่ใช้ในการประกอบการแสดง ชุด “แห่หางหงส์ ธงตะขาบ” นี้จะใช้เปียโนในลักษณะเครื่องใหญ่โดยจะแบ่งท่วงทำนองออกเป็น 3 ช่วง ซึ่งในแต่ละช่วงจะมีอัตราจังหวะ 3 ชั้น 2 ชั้น และชั้นเดียว การแต่งกายได้นำรูปแบบการแต่งกายของชาวมอญมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในการแสดง โดยมีการดัดแปลงวัสดุที่ใช้ และเพิ่มลวดลายเชิงสไบของผู้ชาย และเชิงผ้าถุงของผู้หญิง โดยนำมาจากลายขนม ผิงที่เป็นลายสถาปัตยกรรมที่ฉลุไม้ประดับตกแต่งตามช่องลมเหนือประตู และหน้าต่าง ศูนย์ประวัติศาสตร์เมืองปทุมธานี (ศาลากลางหลังเก่า) ในส่วนของอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงก็จะประกอบไปด้วย เส้าหงส์ และธงตะขาบ โดยผู้วิจัยจะยึดรูปแบบดั้งเดิมของเส้าหงส์ และธงตะขาบไว้ อยู่ แต่จะปรับขนาด น้ำหนัก และวัสดุที่ใช้เพื่อให้เหมาะสมในการแสดง ทำร้ายที่ใช้ประกอบการแสดงชุด “แห่หางหงส์ ธงตะขาบ” จะเป็นรูปแบบของการใช้ภาษาท่าทาง อากัปกิริยาตามธรรมชาติ ภาษาท่าทางนาฏศิลป์ไทย และท่ารำแม่บทของการรำมอญ เพื่อนำเสนอให้เห็นรูปแบบ และการสื่อความหมายที่เข้าใจได้อย่างชัดเจน

3. ประสิทธิภาพของการสร้างสรรค์การแสดงชุด “แห่หางหงส์ ธงตะขาบ” ในด้านความคิดสร้างสรรค์ ในด้านความเหมาะสม และความพึงพอใจของผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับชมการแสดงก่อนการเผยแพร่สู่สังคม จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน พบว่า ประสิทธิภาพในด้านความคิดสร้างสรรค์ผลงานการแสดงสร้างสรรค์ ชุด แห่หางหงส์ ธงตะขาบ อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.16 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.46 และความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อผลงานสร้างสรรค์ พบว่า ความเหมาะสม และความพึงพอใจของผู้ทรงคุณวุฒิต่อการแสดงสร้างสรรค์ ชุด แห่หางหงส์ ธงตะขาบ อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.30 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.50

คำสำคัญ : แห่หางหงส์ ธงตะขาบ /นาฏศิลป์สร้างสรรค์ /การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม